

TOTUUDEN KASVOT

Ortodoksisuuden sunnuntai nostaa kunniapaikalle ikonit, jotka avaavat loistavan näyn oikean uskon – tai Jumalan oikean kunnioittamisen – ymmärtämiseen. Ikonissa kuvataan aina tietty persoona: Kristus tai Hänet kirkastanut pyhä. Ikoni ohjaa sitä lähestyvän kunnioittavaan suhteeseen kuvatun henkilön ja sitä kautta persoonallisen Jumalan kanssa. Ikonia voidaan sanoa kuvalliseksi dogmiksi, uskon ohjeeksi.

Ikonien tavoin dogmitkin, ortodoksisen uskon määritelmät, ohjaavat ihmistä oikeaan suhteeseen Jumalan kanssa. Pikemminkin kuin määrittelevät, ne varjelevat Jumalaa määrittelyiltä ja suojelevat salaisuutta. Ne suojaavat persoonien välistä suhdetta ja torjuvat harhaoppeja, jumalasuhteen vääristymiä. Ortodoksinen oppi torjuu Jumalan tutkimisen, mutta johtaa Jumalan tuntemiseen. Se johdattaa kohtaamaan Persoonan, joka on salaisuus. Persoonaa ei voi määrittellä eikä sen taakse mennä.

Ortodoksisen uskon kulmakivenä on Isän iankaikkinen Ikoni – Poika (Kol. 1:15). Absoluuttista totuutta ei kukaan voi temmata haltuunsa eikä hallita, koska Isän persoonan takana ei ole mitään. Kaikki selitykset loppuvat Isään tai tyhjyyteen. Kristus on Totuus, koska “joka on nähnyt minut, on nähnyt Isän“ (Joh. 14:9).

Ortodoksisuus on persoonallinen suhde Isään Pojan kautta Pyhässä Hengessä. Siksi ortodoksia ei tunnusta mitään inhimillistä tekniikkaa Jumalan tuntemiseen. On vain Kristuksen tuntemisen tie Isän luo. Ei ole täydempää Totuuden ilmoitusta kuin Kristus – ei jokin Hänessä tai Hänen puheessaan, vaan Hän itse Persoonana. Hän on tuonpuoleisen luomattoman Salaisuuden kasvot.

Jumala tunnetaan Kristuksen kautta Pyhässä Hengessä Pyhänä Kolminaisuutena, jonka alkulähde on Isä. Poika syntyy ja Pyhä Henki lähtee Isästä, koska Isä tahtoo niin. Pojalle ja Pyhälle Hengelle ei ole muuta selitystä kuin Isä.

Pyhä Kolminaisuus ei ole systeemi. Kolminaisuus ei ole Kolminaisuus jostain ulkoisesta tai sisäisestä pakosta. Jumalan salaisuudelle ei ole mitään filosofista selitystä, joka menisi Isän persoonan tuolle puolen. Isä on perimmäinen Salaisuus, Kolmipersonaisen Salaisuuden Lähde.

Tämä jumalakuvan ankkuroiminen Isään – sen persoonakeskeisyys – on ortodoksian tarkimmin varjeltu aarre. Se ei ole Jumalan filosofista selittämistä, vaan sellaisen kertakaikkista kieltämistä ja samalla persoonallisen Jumalan tunnustamista. Siksi idän pyhät isät tuomitsivat lännen filioque-opin, jonka mukaan Pyhä Henki lähtee Isästä ja Pojasta. Riippumatta siitä, miksi se tehtiin ja miten sitä selitellään, se murtaa persoonakeskeisen, Isän persoonaan ankkuroituvan jumalakuvan.

Ortodoksisen jumalakuvan ankara persoonakeskeisyys on terveen hengellisen ja kirkollisen elämän ja teologian kulmakivi. Se on ihmiselle annettu haaste ja mahdollisuus kasvaa Jumalan kuvana Jumalan kaltaisuuteen. Kolminaisuuden kuvan mukaan yhteisö ei synnytä persoonaa, vaan persoona yhteisön. Yhteisöllisyys, rakkaus, on persoonan ominaisuus. Siksi ortodoksisen yhteisöllisyyden perusta on uskovan sakramentaalis-askeettinen elämä, elämä Kristuksessa.

Askeesissa ja uhrautuvassa Jumalan kunnioittamisessa ja lähimmäisenrakkaudessa ihminen kuolee itselleen. Sakramenteissa, salaisuuksissa, Pyhä Henki tekee hänet osalliseksi Pojan ju-

malallistamasta ihmisluonnosta. Näin Kristuksen uudistama ihminen saa takaisin lankeemuksessa turmeltuneen Jumalan kuvan, ja hänen eteensä avautuu tie Jumalan tuntemiseen, mikä on iankaikkinen elämä (Joh. 17:3).

Lännessä persoonakeskeisen jumalakuvan murtuminen alkoi pikkuhiljaa vääristää ja estää ihmispersoonan suhdetta persoonalliseen Jumalaan. Tämä johti koko kirkollisen kulttuuriin muuntumiseen. Rukouksen tilalle tuli ajattelu, teologian tilalle filosofia. Järjen valo korvasi luomattoman Valon. Kirkkotaide maallistui. Filokallinen mielen raittius ja askeettinen elämä kuivettui tai vääristyi ja paastokilvoitus hävisi. Niiden merkitys hämärtyi, koska kristinusko rakkautena persoonalliseen Jumalaan, urheana marttyyrihenkisenä taisteluna vapauden puolesta näivettyi. Kun yhteys Jumalaan hämärtyi, kristinusko pultattiin tähän maailmaan: erehtymättömään paavin istuimeen tai kirjaan, koska Totuus haluttiin hallintaan.

Näin alkoi kehittyä maailmallinen kristinusko, suurinkvisiittorin uskonto, jota Dostojevski kuvaa Karamazovin veljeksissä. Käytännössä se on saatettu loppuun nykyisessä liberaalikristillisyydessä. Siinä Jumala ei ole rakkaus, vaan rakkaus on jumala. Persoonallisen Jumalan tilalla on rakkauden idea, jolle totuus on vain purukumia loputtoman ja itsetarkoituksellisen keskustelun hampaissa. Vaaleanpunaisen rakkaushirviön ympärille syntyy pelon surkastamien yksilöiden valheyhteisö, jossa kaikkien on pakko olla kaikkien kavereita. Vihamiehen rakastaminen on liian suuri haaste, koska se vaatii persoonaa, eikä persoonaa ole ilman vapautta eikä vapautta ilman Totuutta.

Kärsivä ortodoksisuus, kuten pyhä Gregorios Teologi sitä nimitti, seuraa Ristille ripustettua Päämiestä, jonka valtakunta ei ole tästä maailmasta. Ikonien puolustajien verellä sinetöity Ortodoksisuuden sunnuntai kutsuu sotaan persoonan puolesta. Sotalippuihin on kuvattu Totuuden persoonalliset kasvot. Sota tarkoittaa kuolemista. Se on vapauden hinta. Mutta kuolemaan kätkeytyy ylösnousemuksen lupaus, sillä Kristus nousi kuolleista.

Heikki Alex Saulamo